

Om Kruthålet i Olunda

Litet avsidet från byn, i en av prästgårdens skogsbackar, låg den lilla stugan med det förbryllande namnet. Efter gamla tiders byggmetoder bestod den av en nästan lilleputtliknande kammare, men däremot ett mera rymligt kök, som dock till en fjärdedel upptogs av den stora spiselkuren med bakugn.

Stugans ålder var okänd, den fanns kvar till år 1929, då den såldes på auktion och flyttades bort. Namnet låter säreget, och torde ha uppkommit av att ett borrhål i väggen pluggats igen med krut.

Enligt den sägen, som gått från generation till generation hos byborna, bodde där för längesedan ett gammalt par. Gubben var visserligen litet "supig" av sig, men utom detta längtade gumman innerligt att bli fri från honom. Skilsmässor i äktenskap var vid den här tiden mera okända och därtill omständigare än nu, varför gumman bestämde sig för att själv ordna saken. Gubben kom ofta hem litet "på sniskan" varför gumman planerade att just vid ett sådant tillfälle göra sig av med honom.

Någon dag i förväg hade hon därför borrarat ett hål genom timmerväggen och sängryggen samt iordninggjort en snara genom hålet. Dagarna gick som vanligt, men så en kväll kom gubben hem just "så där lagom" som hon hade tänkt sig. Glad i hågen som han var, la han sig påklädd i kökssängen och somnade - trodde gumman. Nu fifflade hon den färdiga snaran försiktigt om gubbens hals och gick bakom stugan för att dra till. Men gubben som tidigare haft anledning till att vara misstänksam märkte tilltaget, kröp nu ur snaran och stoppade i stället dit en kudde. När gumman dragit i snöret tillräckligt länge för att vara säker på resultatet, gick hon tillbaka in i stugan. Men där stod gubben mitt på golvet och väntade henne. Uppgårelsen slutade med att makarna blevo vänner - som aldrig förr. De levde sedan lyckliga, liksom i sagan, livet ut.

Men för att inget "trolltyg" skulle störa den fortsatta sammanlevnaden, fylldes borrhålet med krut - allt efter dåtidens sedvänjor. Efter denna händelse kallades stugan för Kruthålet - ett namn som fortfarande betecknar hela, det numera odlade området.

Efter dessa makars bortgång är det ovisst vem eller vilka som bott där eller om stugan stått öde. Men vid sekelskiftet bodde sedan länge ett gammalt par där. Enligt husförhörslängden var det backstugumannen Mats Ekman, född 1816 i Boo församling och hustrun Brita Arvida, född 1819 i Leksand, Dalarna. Hon hade följt med några kamrater som "trädgårdskulla" till Stockholmstrakten och blivit kvar där.

Makarna vigdes i Östuna av den då 80-åriga komministerna Lars Österlind, och i samband med giftermålet förvärvades stugan. Denna var redan då gammal och därför säkerligen billig. Samtidigt avtalades att den årliga markhyran till prästgården var en krona.

Vid den här tiden som avser sekelskiftet, var de fem barnen ute i förvärvslivet. Makarnas enda kontanta inkomst var vad som erhöles för de kvastar och viskor som såldes i byns fem gårdar.

I övrigt levde de på förnödenheter som grannarna bar till dem. De hade nog därför aldrig någon matbrist, enär byns familjer vid slakt eller bak alltid lämnade en smakbit till Ekmans. Men det som bars till dem förblev framme på köksbordet eller dess närhet, varför det ständigt var trångt och litet tillrört i köket. Men besökarna kunde också märka vad som fattades i hushållet.

En gång i oktober 1895 var det dock fest hos de gamla. Det var på guldbrylllopsdagen som grannarna mangrant mötte upp där. Dåvarande komministern, Axel Myrin, som var en bland grannarna, höll tal för guldbrylllopsparet, varför firandet var litet ovanligt på trakten efter dåtidens seder och bruk, och händelsen är ett av minnestecknarens barndomsminnen.

Text på fotots baksida: Ekmans i "Kruthålet" på Olunda prästgårds ägor. Han född 13/5 1816, hon från Leksand född 1819. Dom levde under mycket fattiga förhållanden, men grannarna i byn var hjälpsamma och gav dem mycket in natura. På gamla dagar gick han hos bönderna i byn och ryktade korna och fick 25 öre om dagen och maten.

De gamla makarna var omtyckta av alla, enär de alltid var nöjda och glada. Men ingenting varar beständigt. Under hösten 1902 insjuknade gumman. Byborna turades då om att varje dag titta till dem, och allmänt väntade omgivning-
en på slutet.

Bland de sista som besökte den sjuka var prästfamiljen, som också talade vid gubben om vad som väntades. På detta svarade Ekman: "när mor nu dör så skall jag komma att hålla snyggt i stugan." Men så blev det inte, ty efter begravningen fick den 86-åriga mannen följa med en dotter till hennes hem i Wallox-Säby, där han avled påföljande år.

Under några år var stugan sedan öde, men fick åter ny ägare, som pietetsfullt reparerade den. Sedan även denna familj gått bort bortfördes också stugan. Kvar av den gamla idyllen är endast tegelhögen som vittnar om var den minnesrika stugan var belägen.

K G Lundin

Bilaga: foto av makarna Ekman, taget år 1901.